

забезпечення стабільного правового становища індивіда шляхом вдосконалення процесів правотворчості та правозастосування.

#### Список використаних джерел:

1. Богачова Л.Л. Принцип правової визначеності в європейському і національному праві (змістовна характеристика) [Електронний ресурс] / Л.Л. Богачова. // Теорія і практика правознавства. – 2013. – Вип. 2. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/tipp\\_2013\\_2\\_74.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/tipp_2013_2_74.pdf). Дата доступу: 25.05.2014.
2. Колодій А.М. Принципи права України: монографія / А.М. Колодій. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.
3. Матвеева Ю.І. Історико-теоретичні підвалини розуміння принципу правової визначеності // Антропология права філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи) : Статті учасників VII Міжнародного «круглого столу» (м. Львів, 9-10 грудня 2011 року). – Львів : Галицький друкар, 2012. – 2-е вид., виправ. і доп. – С. 362-375.
4. Назаренко Т.Н. Принцип «правовой определенности» и его применение судами общей юрисдикции Российской Федерации [Електронний ресурс] // Сайт Управления Судебного департамента в Смоленской области. Режим доступу: [http://usd.sml.sudrf.ru/modules.php?name=press\\_dep&op](http://usd.sml.sudrf.ru/modules.php?name=press_dep&op). Дата доступу: 06.06.2014.
5. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) / С.П. Погребняк. – Х. : Право, 2008. – 240 с.
6. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права і держави : навчальний посібник / П.М. Рабінович. – [3-є вид. зі змін. і доповн.]. – К., 1995. – 170 с.
7. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник / О.Ф. Скакун; пер. з рос. – Х.: Консул, 2009. – 520 с.

**Пащук Т.В.**

*асистент,*

*Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»*

### **ДОКУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ПРО ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ПОЛІТИЧНИХ В'ЯЗНІВ І РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (НА ПРИКЛАДІ КОВЕЛЬСЬКОЇ ТЮРМИ 1919-1939 РОКІВ)**

Починаючи з XIV ст., волинські землі перебували у складі Великого князівства Литовського. Після Люблінської унії 1569 р. Волинь відійшла до Корони Польської. Було утворене Волинське воєводство з центром у м. Луцьку. Після 2-го та 3-го поділів Речі Посполитої (1793, 1795) Волинь була приєднана до Російської імперії. Її землі входили до складу спочатку Волинського намісництва (до 1795 р. – Ізяславського), а з грудня 1796 р. – Волинської губернії (центр – Новоград-Волинський, з 1804 р. – Житомир). У травні 1919 р. західні повіти Волинської губернії фактично, а з 1921 р. – формально, відійшли до складу Польщі. Тут було створене Волинське воєводство з центром у м. Луцьку, яке існувало до вересня 1939 року.

На території відродженої Польщі з 1918 р. залишалося діяти три системи права: пруська, російська та австрійська. Усі вони істотно відрізнялися одна

від одної, в тому числі й у трактуванні питання політичних злочинів [1, с. 5] та діяли майже половину міжвоєнного періоду.

Відповідно до ст. 83 Березневої Конституції 1921 р. на всій території Польщі мали створюватися суди присяжних для «розгляду кримінальних справ про злочини, за які було передбачено тяжкі покарання і про політичні злочини».

З 1 липня 1929 р. вступив у силу Кримінально-процесуальний кодекс Польщі, прийнятий у 1928 р. У ст. 20 КПК Польщі, вказувалося на те, що суди присяжних розглядають і кримінальні справи про вчинення політичних злочинів, але самого визначення не політичного злочину не було дано. На жаль, прийнятий КК Польщі 1932 р. не тільки не містив у собі поняття політичного злочину, а й узагалі не згадував про нього [2, с. 118].

У 20-х роках ХХ ст. польські теоретики кримінального права сформулювали загалом одностайне визначення поняття політичного злочину.

Під політичним злочином розуміли умисну суспільно-небезпечну дію, вчинену з політичних мотивів, спрямовану проти незалежності держави, цілісності її території, політичного і конституційного ладу, проти глави держави, державних органів, внутрішніх і зовнішніх стосунків держави з іншими державами при відсутності низьких спонукань, як користь, особисті інтереси та інше.

Усі політичні процеси міжвоєнного періоду у Польщі можна поділити на такі групи: 1) політичні процеси проти українців, які брали участь у визвольних змаганнях за незалежну українську державу у 1918-1920 роках; 2) проти українців, які саботували польський перепис населення у 1921 р.; 3) процеси проти українців, які вчиняли диверсії та терористичні акти протягом 1921-1930 років; 4) політичні процеси над українцями, що вчиняли терористичні акти у 1930-1939 роках; 5) політичні процеси проти пропаганди комуністичної ідеї у міжвоєнний період [3, с. 268].

Ковельська тюрма II Речі Посполитої була створена одночасно із судовими органами в 1919 році. Слугувала для попереднього ув'язнення та відбування тюремного покарання обвинувачуваних у революційній діяльності, а також кримінальних злочинців. В Ковельській тюрмі відбували покарання засуджені до одного року ув'язнення.

Відзначалась жорстокими режимами та знущаннями над політичними в'язнями. Підкорювалась Люблінській окружній дирекції тюрем, крім того, знаходилась під наглядом повітового староства, а з 1921 року – прокуратури Луцького окружного суду [4].

Правове становище політичних в'язнів Ковельської тюрми ми можемо прослідкувати через документи Державного архіву Волинської області (далі ДАВО), а саме у фонді 281 Ковельська тюрма, м. Ковель Ковельського повіту Волинського воєводства, 1919–1939 рр. який містить у собі 3 описи.

Документи ДАВО свідчать, що найбільшу частину злочинів, за які відбували покарання у даній в'язниці, були за приналежність до таких партій:

КПЗУ – Комуністична партія Західної України;

КСМЗУ – Комуністична Спілка Молоді Західної України;

ОУН – Організація українських націоналістів;

МОПР Международная организация помощи борцам революции;  
Сельроб – Селянсько-робітниче соціалістичне об'єднання;  
Також за:

- шпигунство на користь ССРСР;
- участь у демонстрації на честь Жовтневої революції.

За політичними в'язнями весь час велося спостереження про що свідчать доклади старжників тюрми. Всі доклади оформлялися у письмовому вигляді та направлялися до А. Барановського, начальника ковельської тюрми. Камери, у яких вони відбували покарання, були переповнені і створені нелюдські умови перебування [5; 6; 7].

За даними описами ми можемо простежити, що ставлення до політв'язнів було не найкращим. На них накладалися дисциплінарні покарання у виді:

- (а) догани;
- (b) позбавлення привілеїв;
- (c) позбавлення читання книг протягом двох тижнів;
- (d) позбавлення права на спілкування: щонайменше чотири рази права спілкуватися особисто або листом з родиною, в крайньому випадку – покарання може бути збільшене до трьох місяців;
- (e) позбавлення права на отримання додаткових продуктів харчування;
- (f) позбавлення права розпоряджатися своїм заробітком протягом чотирьох тижнів;
- (g) позбавлення оплачуваної роботи протягом двох тижнів;
- (h) зменшення добових харчових протягом двох тижнів;
- позбавлення хліба і води. Максимальна кількість днів – один раз, але покарання не може перевищувати семи;
- (j) позбавлення ліжка протягом одного тижня;
- (k) одиночне ув'язнення в спеціальних камерах два тижні; максимальне утримання в темній камері протягом 48 годин. Якщо вирок суду передбачає позбавлення волі більш ніж на шість місяців, на пропозицію прокурора 48 годин додаються до загальної тривалості терміну ув'язнення;
- (m) переміщення у в'язницю нижчого класу;
- (n) утримання у одиночній камері (роздільного обмеження) [5; 6; 7].

За найменшу провину тюремні наглядачі накладали на цілу камеру в'язнів «карантин» терміном 1–2 тижні, під час якого заборонялося отримувати передачі від родичів, відмінялася прогулянка. У цей період раціон харчування складався з 200 грамів хліба на добу і двічі видавали по 200 мілілітрів кип'ятку. Тюремна охорона на їх розсуд відправляла в'язнів у карцери [8, с. 45].

Ліквідована дана тюрма у вересні 1939 року з встановленням на Волині радянської влади.

Серед політичних найбільше поширеними були злочини, пов'язані з комуністичною пропагандою. Ці злочини з'являлися у Польщі як гриби після дощу. Як повідомляв часопис польських адвокатів, «немає дня, щоб преса не принесла нам відомості про арешти, справи і процеси над комуністами [9, с. 110]». Фактично усі справи над особами, причетними до КПЗУ, органи

досудового слідства та й суди кваліфікували за ст. 97 КК Польщі. Найвищий Суд роз'яснював, що усяка приналежність особи до комуністичної організації становить сама по собі склад злочину. Починаючи з початку 30-х років, значно збільшується кількість справ про приналежність до УВО і ОУН.

Таким чином, поняття політичного злочину та його види в теорії польського кримінального права та законодавства, безумовно, розвивалося під безпосереднім впливом існуючих на той час теорій і законодавчих здобутків країн Європи. Законодавче розв'язання проблеми політичних злочинів у Польщі безпосередньо залежало від політичної характеристики, від ідеології держави. Система польської влади, її окупаційний і реакційний характер до національних меншин на українських землях були причиною масовості політичних злочинів.

### **Список використаних джерел:**

1. Кульчицький В. С. Органи правосуддя в Західній Україні 1921-1939 рр. // На шляху до правової держави. – Львів, 1991. – Вип. 2. – С. 10-12.
2. Липитчук О. В. Діяльність польських судів на західноукраїнських землях (1921-1939 рр.) / О. В. Липитчук // Актуальні проблеми держави і права. - Одеса, 2001. – № 11. – С. 117-122.
3. Гловацький І. Ю. Поняття «політичний злочин» та його види за законодавством Польщі у міжвоєнний період (1918-1939 рр.) // Вісник Львівського юридичного інституту. Серія юридична. - Львів, 2005. - Випуск 1. - С. 267-283.
4. Історія польського судочинства на Волині. [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://court.gov.ua/sud0390/100/20/>.
5. Державний архів Волинської області (далі ДАВО), Ф. 281. – Оп. – 1. – Спр. – 1 – 1572.
6. ДАВО Ф. 281. – Оп. – 2. – Спр. – 1 – 183.
7. ДАВО Ф. 281. – Оп. – 3. – Спр. – 1 – 227.
8. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953: У 2 кн. – Кн. 2. / І. Білас. – К.: Либідь, 1994. – 686 с.
9. Верьовкін В. В. Західноукраїнська та польська преса про судові політичні процеси у 20-30-х рр. ХХ ст. // Наукові записки Острозької академії наук. Серія право. Випуск 2. - Острог. - 2001. - С. 104-110.

**Савченко О.В.**

*здобувач,*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

### **ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Дослідження методологічних питань громадського контролю у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі на сучасному етапі характеризується змістовною обмеженістю, однотипністю репрезентованого матеріалу та зводиться, як правило, до визначення поняття методології,